

Шановна аудиторіє!

Досліджуючи українську культуру, ми часто фокусуємося на універсальних символах, які є спільними для всієї нації. Проте справжня, жива тканина нашої ідентичності найкраще прослідковується в регіональних особливостях, у тих унікальних «культурних діалектах», якими розмовляють різні куточки нашої держави. Мій рідний край, українська Бессарабія — південь Одещини — це не просто географічна назва. Це унікальна контактна зона, історичне порубіжжя, де століттями відбувався дифузний взаємовплив слов'янського, романського та балканського світів. Саме в цьому поліетнічному середовищі сформувався складний, багатоплановий соціокультурний інститут, який ми називаємо системою «Нанашулів». Тож я хочу деконструювати це явище, пояснити його глибинну архітектуру та показати, що це не просто архаїчний обряд, а дієвий механізм соціальної стабільності, який досі діє на території Бессарабії.

Для глибинного розуміння цього явища необхідно розпочати з етимологічного та семантичного аналізу. Термінологія, яку ми використовуємо, суттєво відрізняється від загальноукраїнської. Ключовим поняттям є «Нанашул» або скорочено «Нанаш». Це лексема романського походження, що корелюється з молдавським *Naș* та латинським коренем *nastere* — «народжувати». Чому українська спільнота регіону інтегрувала іншомовне слово, маючи власний відповідник «хрещений» або «кум»? Відповідь криється у відмінності соціальних парадигм. Для більшості регіонів України інститут кумівства є горизонтальним: це стосунки рівних, дружні зв'язки між ровесниками. Натомість наша модель є суворо вертикальною та ієрархічною. Нанашул — це не «товариш по чарці», це духовний наставник, фігура, наділена владою та авторитетом, що часто перевищує авторитет кровних батьків. Саме для означення цього високого статусу «духовного патріарха» знадобився окремий термін, який несе в собі конотацію поваги та покори.

Генезис цих стосунків починається не з народження дитини, як це заведено в інших регіонах, а з моменту зародження нової сім'ї — з Вінчання. Нанашульство — це передусім інститут шлюбу. У нашому обрядовому циклі саме пара нанашулів веде молодят до вівтаря. Сакральний момент тримання вінців над головами наречених є точкою неповернення: з цієї хвилини нанашули беруть на себе відповідальність перед Богом за цілісність та духовне здоров'я цієї «малої церкви». Тут діє цікавий принцип спадковості, який формує своєрідні «духовні династії»: існує неписане правило, за яким син часто просить бути вінчальним батьком того, хто вінчав його власного батька, або ж його прямого нащадка. Це створює надміцні міжродові зв'язки, що тривають десятиліттями, перетворюючи сусідів на кривних родичів. Але зараз, на жаль, цю традицію, це правило, трохи спростовують.

Високий статус нанашулів візуалізується через специфічний етикет та тілесні практики, які можуть іноді шокувати. Ключовим елементом є ритуал

цілування руки. При зустрічі, на свята, або під час прощення перед Великим постом, шинули схиляють голову і цілують руку нанашулам. У сучасному світі це може здатися проявом архаїчної нерівності, проте в контексті бессарабської ментальності цей жест дешифрується інакше: це акт синівської вдячності, визнання мудрості та прийняття протекторату. Цей зв'язок також підкріплюється «економікою дару»: символом взаємодії виступають калачі — ритуальний здобний хліб у формі складної плетінки, що символізує сонце, циклічність життя та безкінечність роду. Обмін калачами є закріпленням стосунків на побутовому рівні.

Проте найважливішою характеристикою цієї системи є принцип неперервності сакрального обов'язку. Унікальність нанашульства полягає в тому, що воно автоматично перетікає у хрещення. Існує норма: вінчальні батьки безальтернативно стають першими і головними хрещеними для дітей своїх шинулів. Також, похресники, як і їх батьки, шинули, називають своїх «головних» хрещених нанашулами. Це створює замкнене коло духовної опіки: ті самі люди спочатку благословляють союз чоловіка і жінки, а згодом вводять плоди цього союзу в лоно Церкви. Відмовитися від цього обов'язку неможливо, адже це розцінюється як образа роду, порушення клятви та соціальна девіація.

Важливо наголосити на практичній соціальній функції цього інституту. Нанашульство виступає потужним механізмом соціальної стабілізації та миротворчості. У закритих сільських громадах, зокрема моєму селі, нанашули традиційно виконують роль сімейних психологів та порадишників. У моменти подружніх криз саме авторитет вінчального батька ставав тим стримуючим фактором, який не дозволяв сім'ї розпастися. Їхнє право втручатися у внутрішні справи подружжя, давати настанови та мирити сторони є легітимним і визнаним усіма. Шинули навіть самі приходять за порадою до своїх нанашулів, коли не можуть розв'язати конфлікт самотійно.

Окремої уваги заслуговує аспект культурного синкретизму. Бессарабія — це строкатий етнічний килим. Нанашульство стало тим універсальним кодом, який об'єднав українців, болгар, гагаузів та молдаван. Практика, коли українська родина обирає за нанашулів представників іншого етносу, є повсюдною. Це явище знімає міжетнічну напругу, адже неможливо ворогувати з тими, кого ти називаєш «татом» і «мамою», кому цілуєш руку і носиш вечірню трапезу на Різдво.

Але найголовніший феномен, на якому я хочу наголосити, виходить за межі обрядів. Це психологічна та соціальна метаморфоза стосунків. З моменту вінчання відбувається справжня дифузія двох родин. Родина нанашулів та родина шинулів перестають бути просто друзями чи далекими родичами — вони стають єдиною, справжньою сім'єю. Зникає межа між «біологічною» та «духовною» спорідненістю. Вони спільно святкують Різдво і Великдень,

спільно переживають втрати і радощі, їхні двері завжди відчинені одне для одного без попередження. Шинули сприймають дітей нанашулів як рідних братів і сестер. Це унікальний рівень близькості, коли чужі по крові люди стають найріднішими по духу.

На завершення я хочу навести особистий доказ життєздатності та асиміляційної сили цього інституту. Мій власний досвід є парадоксальним і показовим. Я, будучи носієм цієї культурної інформації, не маю нанашулів, себто хрещених. Моя мати походить зі Львова, де панують інші звичаєві норми, і мої батьки брали шлюб саме там. Проте, коли наша родина оселилася на Одещині, на батьківщині тата, бессарабська культура подіяла безвідмовно. Мої батьки, не маючи власних нанашулів, отримали пропозицію і самі стали нанашулами для іншої місцевої родини. Я мала змогу спостерігати унікальний процес культурної адаптації: як моя мама, носій західноукраїнської ідентичності, інтегрувала в себе бессарабський код, прийняла цей високий статус, одягла хустку «нанашки» і взяла на себе відповідальність за своїх шинулів.

Цей приклад яскраво демонструє, що інститут нанашульства — це не застиглий музейний експонат. Це відкрита, динамічна та інклюзивна система. Вона здатна не лише регулювати стосунки всередині громади, але й «зшивати» різні регіони України, поєднуючи львівські та одеські традиції в єдиний, гармонійний культурний простір. Це і є той самий живий пульс української культури, який ми маємо берегти і досліджувати.

Дякую за увагу.